

N:o 43.

Ank. till Riksd. kansli den 19 April kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring af lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

I en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 152, yrkar herr *Lindhagen*, att Riksdagen beträffande enskildes vattenfall jämte strandrättigheter måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i lagen innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar den 27 juni 1902, att expropriation af jord må medgifvas, utom för ledningarnas framdragande, jämväl för kraftstation, dammfästen, vattenledningar och dylikt.

Berörda yrkande ingår i en annan af herr *Lindhagen* afgifven motion, n:o 146, angående några statsåtgärder i ändamål att i erforderliga fall förekomma och undanröja enskildes jordmonopol, men har i anledning af stadgandet i 55 § 3 mom. riksdagsordningen uti särskild motion upprepats.

Uti motionen n:o 146, till hvilken utskottet tillåter sig hänvisa beträffande den allmänna motiveringen, har i en särskild afdelning under

rubriken *enskildes vattenfall jämte strandrättigheter* uppmärksamheten hänledts å en del brister och olägenheter i vårt lands vattenrättsförhållanden äfvensom å åtgärder, hvilka ifrågasatts såsom ägnade att i särskilda afseenden minska eller afhjälpa desamma.

Efter en inledande framställning öfvergår motionären till en redogörelse för de särskilda åtgärder, som i nyssberörda afseende kommit på tal.

I denna redogörelse förekommer den för nu ifrågavarande motion afgifna motivering så lydande:

»Med expropriation af mark för järnvägar följer också rätt till utmål för de anläggningar, som äro nödvändiga för järnvägars drift. Det borde vara själfallet, att expropriationsrätten för framdragande af elektriska kraftledningar för att fylla sitt ändamål borde omfatta enahanda rättigheter. Det är ej mycket bevändt med rättigheten att få öfver annans mark framdraga ledningar, om man ej har och ej kan förskaffa sig utrymme för andra erforderliga anläggningar. En sådan befogenhet saknas dock i 1902 års lag om elektriska ledningar. Enligt hvad det förspordes från de förberedande arbetena till lagen hade saken ej blifvit alldeles bortglömd. Men den lærer ansetts i och för sig så oriktig eller rättare sagdt farlig, att den ej ens fick omnämnas i en utredning. Detta af två skäl, ett allmänare och ett mera speciellt.

I allmänhet ansågs det nämligen vara en farlig sak att på något sätt erkänna, att i vårt land kan ifrågakomma, att vattenrätten är skild från strandägarerätten. Detta innebure ett erkännande och en uppmuntaran af kronans anspråk på regalrätt till åtskilliga vattendrag, hvarpå utgången af tvisten om Trollhätte strömmar gaf ett fruktadt exempel. En utbredd opinion bland industriens män gör sig därför gällande, att statens sträfvanden att bevara sina vattenrättigheter böra motverkas, då vattenkraften enligt deras uppfattning i industriens verkliga intresse måste i största möjliga utsträckning vara i de enskilde industriidkarnes okvalda besittning.

Det speciella skälet rörde sig om den i all synnerhet på den tiden aktuella Trollhättefrågan. Staten hade nämligen fått vattnet, men saknade strandrätt. Och många krafter voro därför i verksamhet för att åt det bolag, som frändömts vattenkraften, bibehålla möjlighet att skaffa sig stort utbyte åtminstone af sin äganderätt till ena stranden. Ett furstligt förslag i detta hänseende framlades på vattenfallskommitténs hemställan till 1902 års riksdag af Kungl. Maj:t. Enligt detta skulle såsom redan nämnts

kronan för att få disponera en mindre del af bolagets mark till bolaget för evärdelig tid utan ersättning afstå en stor del af sin vattenkraft till ett värde af många millioner kronor.

En motion i förevarande syfte, såvidt rörde mark för kraftstationer, väcktes emellertid vid 1903 års riksdag af hr Moll. I lagutskottet förordades saken enbart af en reservant, som tillade, att expropriation för dammfästen och vattenledningar vore äfven behöflig. Reservationen samlade i Andra Kammaren många röster.

Den ömtåliga Trollhättefrågan står icke vidare hindrande i vägen, då staten numera förvärfvat förenämnda mark. Men det kvarstår, att i många fall, där expropriation för kraftledningar är tillåten, saknas utmål eller tillräckliga utmål för kraftstationer, dammfästen, vattenledningar och dylikt. Här blir man följaktligen ofta förhindrad utföra anläggningen eller utsättes för prejeri. Särskildt de vattenfall, som för kronans räkning undantogs vid afvittringarna, ha såsom ofvan omnämnts antingen i strid mot författningarna ej försetts med något utmål eller ock i många fall förbehållits otillräckligt utrymme å stränderna.

Denna sak förtjänar återupptagas särskildt i detta sammanhang. De flesta moderna vattenlagar inom de länder, som äro intresserade i vatten- drag kommande från Alperna och deras förgreningar, gifva ägaren af en vattenkraft denna rätt att under vissa villkor exproprierar mark jämväl för kraftstation med dammfästen och erforderliga vattenledningar till stationen. En sådan expropriationsrätt är i dessa länder så mycket nödvändigare, som alla ansevärdare vattendrag anses tillhöra staten. Det är därför också staten eller dess rättsinnehafvare som dylik expropriationsrätt i allmänhet tillerkännes.

Det synes vara skäl, att äfven den svenska lagstiftningen i tid kompletteras i detta afseende, så att man ej står hjälplös, då ett verkligt behof någon gång inträder. Spekulationen har dessutom äfven här ett litet område af de många för sin verksamhet. Och expropriationsrätt skulle naturligtvis ej få äga rum annat än då det gällde ett allmänt behof i de af 1902 års lag angifna afseenden.»

Förevarande motion åsyftar en utsträckning af rätten att exproprierar mark för elektriska anläggningar. Lagen den 27 juni 1902 angående vissa bestämmelser om elektriska anläggningar medgifver staten liksom

ock i vissa fall enskilde expropriationsrätt för ledningars framdragande. Den sålunda medgifna rätten är tillfyllest för ett tillgodogörande i berörda syfte af vattenkraft, hvaröfver staten eller den enskilde äger förfoga, då rätten till vattnet är förenad med strandäganderätten, hvilket med den i vår vattenrättslag fastslagna grundsats är regel. Från denna allmänna regel gifvas emellertid, såsom motionären påpekat, undantag, där vattenrätten är skild från strandäganderätten. Såsom jämväl anmärkts, torde det i allmänhet vara kronan som i dessa undantagsfall är ägare af vattenkraften. Sistberörda förhållande väckte hos 1903 års lagutskott betänkligheter mot då föreslagen utsträckning af ifrågavarande expropriationsrätt till att gälla mark för anläggning af elektrisk kraftstation, enär meddelandet af bestämmelser i sådant syfte ansågs innebära tillskapandet af en rätt, som finge en privilegieartad natur. Den sålunda uttalade betänkligheten kan det nuvarande lagutskottet ej dela. Det synes utskottet innebära ett missförhållande, att man i nu afsedda fall skall, där godvillig öfverenskommelse med strandägaren om upplåtande af nödigt utmål ej står att på rimliga villkor träffa, kunna utestängas från möjlighet att för elektrisk anläggning i allmännyttigt syfte uttaga vattenkraften. Den föreslagna utvägen till afhjälpande af ett dylikt missförhållande finner utskottet för ändamålet lämplig.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen måtte, i anledning af förevarande motion, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar den 27 juni 1902, att expropriation af jord må medgifvas, utom för ledningarnas framdragande, jämväl för kraftstation, dammfästen, vattenledningar och dylikt.

Stockholm den 19 april 1907.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.